

Slutrapport delprojekt säkerhetsdatablad

Utvärdering av tillsynskampanjen om kemikalier och säkerhetsdatablad genomförd hösten 2007

Slutsatser

Projektgruppen drar följande slutsatser om kampanjen och dess resultat:

- Tjugo miljökontor har besökt över hundra verksamheter inom många olika branscher, t.ex. verkstadsindustri, lackeringsverksamheter, målerier och båttillverkare. Denna typ av tillsyn behövs och kan fortsätta genomföras hos alla typer av yrkesmässiga kemikalieanvändare. Några *exempel* på verksamheter som inte besöktes i kampanjen men som också är viktiga är sjukvård, tandvård, fastighetsservice och yrkesinriktade gymnasieskolor.
- Exempel på brister som miljökontoren uppmärksammat vid tillsyn är:
 - Avsaknad av säkerhetsdatablad (SDB)
 - Felaktiga, otydliga och gamla SDB
 - Att SDB inte förvaras lätt åtkomligt för dem som arbetar med kemikalier
 - Omärkta eller felaktigt märkta förpackningar, eller otydligheter då märkningen inte stämmer överens med informationen i SDB
 - Brister i kemikalieförteckningen som är ett krav vid anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter (enligt miljöbalken)
- Arbetet med säkerhetsdatablad behöver förbättras. En viktig del är att tillverkare och importörer för kemiska produkter tar fram korrekta och tydliga blad. Kemikalieanvändarna behöver i högre utsträckning ta till sig innehållet och vid tveksamheter begära bättre information från sina leverantörer.
- Brister som framkommit i kampanjen kommer att följas upp genom att miljökontoren dels ställer krav på företagen att förbättra rutiner och hantering, dels kontaktar de myndigheter som har tillsyn över tillverkare eller importörer som tagit fram felaktiga SDB.
- Vårt material fick bra betyg och kan fortsätta användas som stöd för tillsynen.
- Seminarierna var mycket uppskattade och gav bra kunskaper.

Om kampanjen

Under oktober-december 2007 genomförde Miljösamverkan Västra Götaland kampanjen med inriktning på SDB. Syftet med kampanjen var att öka verksamheternas förståelse för och användning av SDB, vilket ger förutsättningar för ett mer kvalificerat kemikaliearbete.

Arbetet är i linje med miljökvalitetsmålet *En giftfri miljö*, delmål 4.4 om att hälso- och miljöriskerna vid framställning och användning av kemiska ämnen ska minska fortlöpande fram till år 2010.

I projektgruppen har följande personer deltagit:

- Anders Bolmstedt, Hälsan och Arbetslivet, Västra Götalandsregionen
- Maria Bylund, Strömstads miljö- och hälsoskyddsavdelning
- Peter Jonasson, Uddevalla Miljö och Stadsbyggnad
- Elisabeth Lindqvist, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, miljöskyddsensheten
- Gunilla Rådman, Lerums Sektor samhällsbyggnad, miljöenheten
- Cecilia Lunder, Miljösamverkan Västra Götaland, projektledare

En tillsynshandledning har tagits fram som stöd för miljökontorens tillsyn. Den innehåller bl.a. tips om inläsningsmaterial och andra förberedelser, en beskrivning av tillsynens innehåll och upplägg och hjälp för uppföljning.

I bilagor finns brevmallar, ett exempel på SDB uppdaterat med avseende på Reach och KemI:s text om kriterier i PRIO-guiden.

Tillsynens upplägg är ungefär som vid systemtillsyn, fast enbart för ett ämnesområde.

Tanken är att tillsynen ska ge företagen verktyg för deras egenkontroll.

Sammanfattningsvis handlar tillsynen om förekomst av SDB och dess innehåll, hur de används och förvaras.

Stickprovskontroller sker av märkning av produkter och av hantering och lagring av kemikalier och avfall. Företagets arbete med utrensning av gamla produkter uppmärksammas också.

Vidare går man igenom SDB med avseende på riskminsknings- och/eller utfasningsämnen, i syfte att företaget ska kunna ta reda på om de hanterar kemiska produkter som innehåller sådana ämnen. Om företaget är tillstånds- eller anmälningspliktigt kontrolleras också kemikalieförteckningen som ju är ett krav i egenkontrollförordningen.

Företagets systematiska kemikaliearbete är bra att ta upp. Exempel på frågor är om det finns kunskap hos företaget om hur man bevakar om kemikalier är förbjudna att använda eller omfattas av andra begränsningar, vilka rutiner som finns för inköp och för att byta ut farliga kemikalier.

Fortsatt tillsyn

För Miljösamverkans del avslutas kampanjen med denna slutrapport. Men många miljökontor kommer att använda materialet även i fortsättningen.

Vid tillsyn är det viktigt att få företagen att inse:

- Det finns mycket information i SDB som de kan ha nytta av, t.ex. ingående ämnen i en produkt, information om klassificering, märkning, hantering och lagring, brandbekämpning, transporter och risker ur arbetsmiljösynpunkt.
- För att kunna göra riskbedömningar krävs att man har tillgång till aktuella SDB.
- Som användare av kemikalier har de rätt att få korrekta och tydliga SDB.
- Om bladen är felaktiga eller svåra att förstå, bör de vända sig till leverantören med frågor och önskemål om förtydliganden.
- Tillgängligheten för dem som arbetar med kemikalier är viktig. Resonera med företagen kring vad som fungerar praktiskt för deras del.

Ge gärna Kemi:s faktablad till företagen!

Sammanfattning av resultat från miljökontorens enkätsvar

Om man vill läsa alla enkätfrågor med samtliga svar finns de på www.miljosamverkan.se klicka Dokument, Utgivet, Kemikalier och olyckor, Säkerhetsdatablad Slutrapport 08.

Deltagandet:

- Av länets 42 miljökontor har följande 20 deltagit i kampanjen: Ale, Herrljunga, Härryda, Karlsborg, Lerum, MTG (Mariestad, Töreboda, Gullspång), Mölndal, Partille, Skara, Stenungsund, Strömstad, Tanum, Tibro, Tidaholm, Tjörn, Trollhättan, Uddevalla, Vara, Vänersborg och Åmål.

Det är 32 miljökontor som besvarat enkäten, dvs. tolv stycken utöver dem som deltagit.

- Sammanlagt har 115 företag besökts i kampanjen. Varje deltagande miljökontor har besökt mellan ett och sexton företag.

- *Följande branscher har besökts:* Verkstadsindustri, lackerare/billackerare/måleri/blästring, bensinstation/biltvätt/bilverkstad, plastindustri, båttillverkare, betongindustri, kemikalieföretag, träindustri (ytbehandling), grafiker/tryckerier/klichétillverkning, kraftvärmeverk/fjärrvärmeverk, entreprenörer, kemptvätt, livsmedelsindustri, varv, golfklubb, färgtillverkning, byggvaruhus, tillverkare av svetsutrustning, elektronisk tillverkning, växtodlingslantbruk, avfallshanterare, skrotåtervinning.

Resultaten:

- Alla frågor/ämnesområden som tas upp i handledningen har omfattats av tillsyn, men miljökontoren har valt att i olika utsträckning ta upp några eller alla frågor vid besöken.
- Inom alla ämnesområden finns brister. Följande tabell ger en viss uppfattning om hur vanligt det är med brister inom olika områden, även om den inte säger något om hur stora bristerna är eller i hur stor andel av inspektionerna som bristerna påträffats.

Frågor/ämnesområden i handledningen	Antal miljökontor som tagit upp resp. ämnesområde vid tillsyn (svar från 19 miljökontor)	Antal miljökontor som funnit brister för resp. ämnesområde (svar från 19 miljökontor)
Allmänna frågor om förekomst, förvaring m.m.	19	15
Uppdatering, innehåll och språk	18	14
Kontroll punkt 15 Märkning	16	14
Kontroll punkt 6 Åtgärder vid oavsiktliga utsläpp	15	7
Kontroll punkt 7 Hantering och lagring	15	10
Kontroll punkt 13 Avfallshantering	17	9
Utrensning av kemikalier som inte används	13	9
Riskminsknings- & utfasningsämnen, kontroll punkterna 2 och 3	9	5
Kemikalieförteckning enligt egenkontrollförordningen	14	12
Företagets systematiska arbete med kemikalier	13	9

- Skriftliga krav på åtgärder har/kommer 17 miljökontor att ställa hos sammanlagt 68 företag. Två miljökontor har inte besvarat frågan, så det kan vara fler.
- Fyra miljökontor har/kommer att skicka brev om bristande SDB till annan tillsynsmyndighet och KemI i sammanlagt tio ärenden.
- Ett miljökontor har/kommer att kontakta Arbetsmiljöverket om uppenbara arbetsmiljöbrister.
- Här är några kommentarer från miljökontoren om de olika ämnesområdena:

Allmänna frågor om förekomst och förvaring:

“SDB förvaras ofta inne på något kontor och inte ute i verksamheten där de behövs. De hålls heller inte helt aktuella.”

“Vanligen har personalen kunskap om var SDB förvaras, men det är mer tveksamt om de har koll på vilken information som kan hämtas ur dessa.”

“I vissa fall skickar tydligen inte leverantörerna ut SDB, utan man hänvisar till SDB på sina hemsidor.”

Uppdatering , innehåll och språk:

”Kemikalieleverantörer är enligt vissa företag dåliga på att informera om när produkt eller SDB ändras och skickar inte ut nya vid ändringar.”

”SDB på engelska har förekommit medan texten på förpackningen varit på svenska och även tvärtom.”

”Samtliga SDB som kontrollerades hade 16 punkter och var på svenska. Oftast var bladen högst 3 år, men i ett fall var de flesta bladen över 10 år.”

Kontroll punkt 15 Märkning:

”Det var vanligt med brister i märkningen. I flera fall saknades farosymbol eller riskfraser. Det är inte alltid lätt att veta om det är SDB eller märkningen på produkten som är felaktig.”

”Märkning av stora förpackningar som används i produktion kan vara mycket bristfällig.”

”Omärkta förpackningar förekommer, etiketter borta.”

Kontroll punkt 6 Åtgärder vid oavsiktliga utsläpp:

”Saneringsmaterial har funnits efter anvisningar i SDB.”

”Vissa saknar tillräcklig beredskap för att ta hand om spill. Dåliga rutiner i egenkontrollprogrammet. Ibland märkliga formuleringar i SDB under punkt 6.”

Kontroll punkt 7 Hantering och lagring:

”Ingen av de granskade SDB angav att flytande miljöfarliga kemikalier skulle förvaras invallade.”

”Lagring ser generellt bra ut ute på verksamheten. SDB sällan brister under punkt 7.”

Kontroll punkt 13 Avfallshantering:

”SDB har mycket varierande text under p 13. Framst saknas information om avfallet är FA och avfallskod, samt transportregler.”

”Avfallskoder fanns med på samtliga SDB vilket var positivt.”

”Transportdokument enligt lagkrav och journalföring av farligt avfall finns oftast inte.”

Utrensning av kemikalier som inte används:

”Problemet med gamla "dunkar" som blir stående är ju att företagen till slut inte vet vad som är i dem, t.ex. när etiketterna har lossnat.”

”Vissa företag har haft en exemplarisk utrensning och menar att de vunnit både tid och pengar på att organisera upp kemikaliegenomgången.”

Riskminsknings- och utfasningsämnen, kontroll punkterna 2 och 3:

”De flesta små verksamheter har inte arbetat med det. Det finns en övertro på leverantörens vilja att ta fram den bästa och mest miljövänliga produkten.”

”Flera av företagen hade ingått i projekt utfasningsämnen 2006, och hade då tittat på dessa. Medvetenheten om dessa särskilt farliga produkter har ökat i och med dessa kemikalieprojekt.”

”Små företag tycker att det är krångligt, jag med.”

Kemikalieförteckning enligt egenkontrollförordningen:

”Hälften av de inspekterade verksamheterna saknade kemikalieförteckning.”

”Fullständig kemikalieförteckning saknades i tre av fyra fall.”

Företagets systematiska arbete med kemikalier:

”Det finns några företag som sköter detta exemplariskt och alltid har aktuella uppgifter och diskussioner med sin kemikalieleverantör, men hos flertalet ägnas frågan ingen större uppmärksamhet.”

”Kan bli mycket bättre på flera håll, men alla har påbörjat sitt kemikaliearbete vilket ju är glädjande.”

Miljösamverkans stöd för tillsynen:

- Vår handledning ges ett medelbetyg på 4,0 på skalan 1-5 (1=mycket dåligt, 5=utmärkt). Fem miljökontor tycker att den kan förbättras, huvudsakligen genom att en checklista för tillsyn tas fram.
- Så många som 16 miljökontor som deltagit kommer att använda handledningen även efter kampanjen.
- Hälften av de miljökontor som *inte* deltagit i kampanjen kommer att använda handledningen efter kampanjtiden.
- De flesta miljökontor deltog vid något av de två seminarier vi ordnade i oktober 2007. Alla som deltog i kampanjen tyckte att seminarierna var en hjälp för tillsynen.
- Några övriga kommentarer som lämnats:

”Handledningen kan användas vid fortlöpande inspektioner under 2008 på andra företag än de som nu kom med i projektet.”

”Utan seminarierna så hade vi inte deltagit!”

”Ett bra projekt som berör ett område som lätt blir bortprioriterat. Kräver en tämligen stor insats för att kännas relevant. Att bara besöka något enstaka företag känns inte givande i sammanhanget. Bra information har lämnats av miljösamverkan.”

”Handledningen är ett jättebra uppslagsverk med bra tips på handläggning. Som alltid används MVG:s handledningar vartefter i sin helhet eller valda delar vid förvaltningens tillsyn, trots att vi inte alltid deltar i kampanjerna.”

”Det vore (generellt sett på de flesta projekt) bra med mer tid mellan det att handledningsdokumentet är klart den tid då informationsdagar hålls tills själva kampanjen startar. Då hinner man förbereda sig mer i god tid!”

Tack för samarbetet!

Sammanställt av Cecilia Lunder, projektledare Miljösamverkan Västra Götaland, i samråd med projektgrupp SDB.